

Presentació de *Tal com ho vaig viure [1927-1958]*, de Joan Reventós Fragment de memòria d'un vencedor

ANDREA CORVESIL

Periodista i bibliotecària

L'auditori de la Pedrera ple de gom a gom fou l'escenari on, el passat 8 d'abril, va tenir lloc l'acte de presentació pública de *Tal com ho vaig viure [1927-1958]*, fragment de memòria personal de Joan Reventós que l'autor havia donat per pràcticament enllestit a efectes editorials poc abans d'emmalaltir, de manera irreversible, el febrer de 2001.

A remarcar, entre els assistents, el nucli dur de la família Reventós-Rovira, amb Josepa Maria Rovira i els set fills (Manuel, Mercè, Pau, Raimon, Núria, Laia i Joan Reventós Rovira), així com la germana de Joan Reventós, Maria Victòria, al capdavant. També hi fou present una destacada representació del món polític: Pasqual Maragall, Narcís Serra, els consellers Antoni Castells, Joaquim Nadal, Montserrat Tura i Marina Geli, els expresidents del Parlament Heribert Barrera i Joan Rigol, Manuela de Madre, Joan Rangel, Josep M. Triginer, Joan Marcet i Ismael Pitarch, entre tants d'altres.

Mesa presidencial de l'acte de presentació de *Tal com ho vaig viure [1927-1958]*, de Joan Reventós, a l'auditori de la Pedrera. D'esquerra a dreta, Francesc Casares, advocat i amic de Joan Reventós; Isidre Molas, president de la Fundació Rafael Campalans i del PSC; José Montilla, president de la Generalitat; Raimon Obiols, eurodiputat; i Manuel Reventós, fill gran de Joan Reventós / Pau Alfàbrega

Les intervencions

Obrí el foc i va fer de mantenidor de l'acte Isidre Molas, president de la Fundació Rafael Campalans, editora del llibre, i del PSC. Molas repassà, a grans trets, les dificultats d'aquest projecte editorial, endegat, per raons de tots conegudes, sense la col·laboració de l'autor. "La publicació d'aquest llibre –digué– és una sòlida contribució a un millor coneixement de la vida i obra de Joan Reventós". (Remetem el lector a la nota editorial que obre el llibre, publicada en aquestes mateixes pàgines, on Rafael Pascuet explica breument les circumstàncies i criteris que han envoltat l'edició del llibre.)

A continuació, Francesc Casares, amic i company de Joan Reventós des dels temps universitaris, qualificà *Tal com ho vaig viure* com "un llibre que no solament il·lustra la història, sinó que fa història", alhora que "retrata nítidament el fort compromís ètic" de l'autor, a qui "admirava igual que estimava".

En la seva intervenció en nom de la família, Manuel Reventós, fill gran de l'autor, feu una emotiva evocació del seu pare, la transcripció de la qual també trobarà el lector en aquestes pàgines.

Després de resseguir breument la trajectòria vital i política de l'autor, Raimon Obiols acabà afirmant que Joan Reventós havia estat al capdavant "un vencedor, ja que els seus somnis [recuperació de la democràcia, unitat socialista, unitat civil del poble de Catalunya, recuperació de l'autogovern i retorn del president Tarradellas] s'havien complit". Un vencedor, per altra banda, que havia estat capaç, segons Obiols, de fer compatible "la política amb l'amistat", fenomen més aviat estrany, per no dir insòlit.

Va cloure l'acte el president de la Generalitat, José Montilla, per a qui Joan Reventós "fou catalanista per naixement, demòcrata per necessitat vital i socialista per elecció". Montilla qualificà les memòries de Reventós de "patrimoni de tots els catalans", invitant el públic a llegir-les, molt especialment el capítol "L'aprenent de socialista", on l'imperatiu ètic de l'autor obre el camí cap al socialisme democràtic que ja no abandonaria. En la seva intervenció, el president Montilla també va fer referència a un tema de candent actualitat, fent vots perquè l'Estatut surti finalment endavant gràcies a la unitat de tots el catalans, esperit unitari tan predicat i practicat per Joan Reventós, protagonista indiscutible de l'acte.

Per acabar, un recordatori a tots aquells que estiguin interessats en un millor coneixement de la vida i la obra de Joan Reventós, figura cabdal de la política catalana del segle XX. *Tal com ho vaig viure [1927-1058]* és, en tant que relat memorialístic, una aportació de primer ordre que complementa altres obres de l'autor del mateix registre, i que tenen la memòria personal com a fil conductor: *Dos infants i la guerra. Memòries 1936-1939* (1974, escrit amb el seu cosí Jacint Reventós), *Amb un altre nom* (1984), *Missió a París. Memòries d'un ambaixador* (1992) i *Amics, companys i mestres* (2006). ■

Nota de l'editor

RAFAEL PASCUET

Editor

“Aquest serà l'últim recull de semblances que publico”, deia Joan Reventós just començat l'any 2000 a la introducció de *Novíssimes semblances*, darrer títol de la sèrie, iniciada el 1982, dedicada als seus estimats amics, companys i mestres¹. I després afegia: “Dic que és l'últim perquè el meu esforç ara és esmerçat en la preparació d'unes memòries dels meus 70 anys”, projecte en el qual venia treballant, des de ja feia temps, amb un doble impuls: la seva vocació literària i la consciència cívica i moral de formar part “d'una generació anella, situada entre les velles generacions, protagonistes o actuantes en la Guerra Civil, i les generacions joves, que no la van viure ni tenen records directes d'aquella gran tragèdia”. “En nosaltres –subratllava Joan Reventós– les memòries prenen un esperit de servei, de donar testimoni de com s'ha viscut, donant-ne fe per no oblidar”.

Tancada, per voluntat pròpia, la seva llarga i fecunda carrera política, després de presidir el Parlament de Catalunya durant la cinquena Legislatura (1995-1999), Joan Reventós es disposava en aquells dies a seguir elaborant el relat de la seva vida amb el propòsit, com explica en la introducció de *Tal com ho vaig viure*, de “tractar, per mitjà de la meva història personal i íntima, complexa i compromesa, de donar la meva visió de la història col·lectiva d'uns anys, molts anys, complexos i, en bona mesura, encara obscurs”. Però pocs mesos després, el febrer de 2001, patia un vessament cerebral del qual no s'acabaria de recuperar mai més; tres anys més tard, un dia de gener de 2004, ens deixava.

Aquest llibre recull –gràcies a la generositat de la família Reventós Rovira, amb Josepa Maria i Laia al capdavant– la part de memòries que Joan Reventós, poc abans d'emmalaltir de manera irreversible, havia donat per pràcticament enllestida a efectes d'edició. Són, doncs, un fragment de memòria personal² que, en termes cronològics, abasten el període que va des de 1927, any del seu naixement a la emblemàtica Casa de les Punxes de Barcelona, fins a 1958, any marcat, a efectes personals i polítics, per la seva detenció per la policia franquista, en el context d'un ample operatiu repressiu que a casa nostra suposà la *caiguda* de la direcció del Moviment Socialista de Catalunya (MSC), a la qual havia accedit cinc anys abans.

El criteri general d'edició de *Tal com ho vaig viure [1927-1958]* ha estat, com no podia ser altrament, respectar amb la màxima fidelitat els originals disponibles. Ens hem limitat, doncs, a comprovar, fins on ha estat possible, noms, fets i dates. També s'ha mantingut el text pel que fa al lèxic, la morfologia i la sintaxi, i se n'ha normalitzat la grafia d'onomàstics i de topònims; i s'ha adequat el text a les normes ortotipogràfiques actuals.

Tal com ho vaig viure [1927-1958] veu la llum, en la seva primera edició, precedit d'un estudi introductor de Raimon Obiols i Jordi Font sobre la personalitat humana i política de Joan Reventós. El llibre també inclou, a manera d'acompanyament amical, un conjunt de semblances de l'autor escrites per Josep M. Ainaud de Lasarte, Francesc Casares, Josep M. Castellet, José Antonio Linati, Alberto Oliart, Ramon Porqueras, Ernest (Hilari) Ragner i Leopoldo Rodés; finalment, una evocació integral de Joan Reventós a cura de Josep M. Sòria tanca el llibre. ■

¹ Les 83 evocacions i semblances de persones significatives del món polític, social i econòmic, publicades per Joan Reventós en cinc entregues entre 1982 i 2000, foren aplegades en un sol volum el 2006 sota el títol d'*Amics, companys i mestres*, manllevat de la primera entrega (Fundació Rafael Campalans i Editorial Mediterrània, Barcelona.)

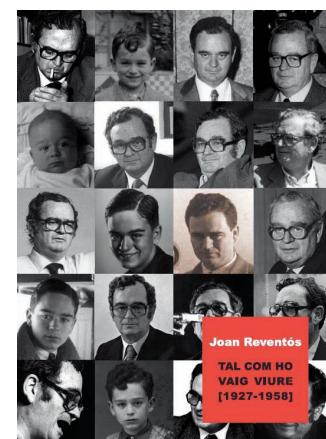
² Algunes dades poden ajudar el lector a situar-se davant la present edició: Joan Reventós projectà les seves memòries en 18 capítols, introducció i epíleg a banda; la versió mecanoscrita del conjunt de materials de les memòries fa un total de 608 fulls. La present edició recull la introducció i els quatre primers capítols (286 fulls, quasi la meitat del material disponible, que es tradueixen en 350 pàgines d'aquest llibre.)

Tal com ho vaig viure [1927-1958] Joan Reventós

Edició a cura
de Rafael Pascuet

Barcelona:

Fundació Rafael Campalans, 2010

Joan Reventós, constructor de ponts

MANUEL REVENTÓS ROVIRA

Enginyer de camins, canals i ports

Bon vespre a tothom.

Com molts sabreu, per a en Joan, el meu pare, eren de major importància les relacions familiars. En nom de la seva extensa família, de les d'origen (*Reventosos* i *Carners* diversos), de la pròpia i de les sobrevingudes, també força diverses, us agraeixo a tots la vostra presència en aquest acte.

En segon lloc, voldria fer patent el nostre agraïment més sincer a totes les persones que amb el seu esforç han fet possible l'edició d'aquestes Memòries. És el principal projecte en el que treballava el meu pare quan va caure malalt al febrer del 2001 i per nosaltres suposa un motiu d'especial satisfacció veure'l reeixit.

La meva intenció inicial era agrair particularment aquest esforç anomenant a les persones més significatives que han col·laborat en l'empresa però, a instàncies d'una d'elles, i davant del perill de deixar-me algú, ho faré en genèric citant tan sols a la Fundació Rafael Campalans, responsable de la seva edició, i en particular a en Rafael Pascuet, que ha estat l'ànima del projecte.

La tasca no ha estat gens senzilla: editar un llibre sempre és feixuc i un llibre de memòries sense la presència de l'autor encara ho és més. Per acabar-ho d'adobar s'hi afegeix la parcialitat del material que en Joan va deixar. La malaltia primer, i la mort després, que realitzaren la seva labor destructiva amb eficàcia i amb crueltat, privaren a en Joan de seguir construint el relat de la seva vida. I a nosaltres de gaudir-ne.

Un moment de la intervenció de Manuel Reventós Rovira a l'acte de presentació de les memòries del seu pare / Pau Alfàbrega

El que avui es publica és una unitat literària que no té continuïtat, la resta de les memòries (un extens guió i episodis inconnexes) poden ser consultats per qui ho desitgi però, malaurada i irremediablement, ens quedarem sense una versió de primera mà de molts dels episodis que han configurat la nostra història col·lectiva més recent.

Les memòries d'en Joan són un conjunt de reflexions íntimes i d'experiències polítiques. En la seva vida, la intimitat i la política estan sempre barrejades. En aquest acte amb primeres espases, de política se'n parlarà sense dubte força, jo prefereixo compartir amb vosaltres un record emotiu de la figura de mon pare.

Evocaré dos episodis on, com gairebé no podia ser d'altra manera, es mesclen intimitat i política. El primer se situa acte seguit del moment on acaben les memòries: jo sóc un nen petit que va de la mà de son pare, sortim de casa i anem passejant pel carrer d'Anglís, el passeig de la Bonanova, els carrers Pomaret i Dolors Monserdà per finalment entrar, a la cantonada amb Iradier, en una casa grisa i que recordo rònega: la Comissaria del Oeste. La Catalunya que

recordo de finals dels cinquantes és molt grisa, una comissaria, com us podeu ben imaginar, encara ho és més. Allí un seguit de policies ens reben amb tracte afable, després de breus converses el qui mana obre un llibre ple de ratlles on el meu pare signa. Sortint li dic que quan sigui gran vull anar a signar com ell. Tot i que va intentar dissimular explicant-me com era la signatura del meu avi Manuel, de qui hereto el nom, la cara que va fer en Joan aquell dia sortint de la comissaria no la vaig entendre fins al cap de molts anys.

Quan s'esdevé el segon episodi han transcorregut molts anys. Ell és de tornada de Paris. Jo visc a Tortosa. No té el costum de venir-me a veure però les circumstàncies, tràgiques per a mi, fan que amb la meva mare vingui a fer-me costat. La meva parella es debat entre la vida i la mort. Sortint de l'hospital, per escampar la boira, me'ls emporto a veure l'obra del pont de Benifallet, que en aquell moments estàvem enllestint. En Joan es quedà impressionat per la potència de l'obra i m'ho diu. Jo penso una altra cosa però no li dic. Des d'aquell dia fins avui ha tornat a passar força temps, uns 20 anys més. La meva experiència fent ponts s'ha fet més àmplia i he conegut constructors de ponts d'arreu però, i això és el que no li vaig dir aquell dia al pont de Benifallet, sens cap mena de dubte el major constructor de ponts que he conegut mai és ell, el meu pare.

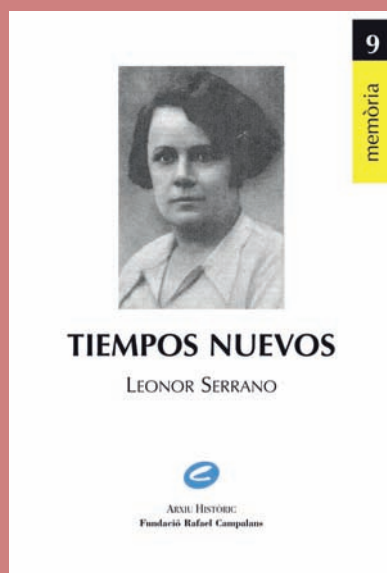
Els seus ponts no són físics, no es poden tocar ni tan sols veure, no tenen cap vel·leïtat estètica per satisfer l'ego d'algú que tingui deliris de grandesa. Nogensmenys, els seus ponts són ben perceptibles i d'una importància cabdal en la vida dels homes. Són els ponts del diàleg. Són ponts fets amb paraules, els ponts que més costa construir i que, malauradament, més trobo a faltar avui en dia.

Serveixin aquestes paraules per al seu record.

Moltes gràcies. ■

Sens cap mena de dubte el major constructor de ponts que he conegut mai és ell, el meu pare. Els seus ponts no són físics, no es poden tocar ni tan sols veure, no tenen cap vel·leïtat estètica per satisfer l'ego d'algú que tingui deliris de grandesa. Nogensmenys, els seus ponts són ben perceptibles i d'una importància cabdal en la vida dels homes. Són els ponts del diàleg. Són ponts fets amb paraules, els ponts que més costa construir i que, malauradament, més trobo a faltar avui en dia

NOVETAT EDITORIAL

TIEMPOS NUEVOS
Leonor Serrano

Pròleg d'Isidre Molas

Sobre la desigualtat

MONTSERRAT COLLDEFORNIS

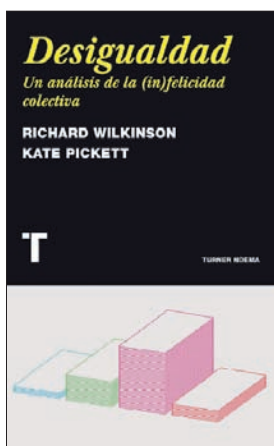
Diputada al Congrés dels Diputats

Desigualdad. Un análisis de la (in)felicidad colectiva¹

Richard Wilkinson i
Kate Pickett

Madrid:

Turner Publicaciones, 2009

En els països desenvolupats, alleujar la pobresa ha estat una dels objectius principals de les polítiques socials. D'aquesta manera, a més a més, es redueix la desigualtat d'una societat. Ambdós conceptes, pobresa i desigualtat, són diferents, però es troben relacionats, en particular quan parlem de desigualtat econòmica. A la nostra societat hi ha un consens molt ampli, gairebé unànime, de que cal eliminar la pobresa. Tot i que ara sabem que la pobresa no és només econòmica i que té múltiples facetes, difícilment trobaríem algú o algun partit polític que no consideri que cal lluitar per la seva desaparició. Fins i tot, i segons com es defineixi, no sembla una fita impossible d'assolir. En canvi, el principi d'igualtat aixeca més reticències.

No és que –per seguir en aquest nivell d'alta generalització– algú defensi que és bo que les persones siguem desiguals. Des de la Revolució francesa, el principi d'igualtat és un valor superior incorporat a les constitucions i ordenaments jurídics de molts països. Però la indeterminació del propi concepte fa que s'hagi de concretar: “igualtat, entre qui?”, “igualtat, de què?”. El concepte d'igualtat o desigualtat –sovint relacionat amb el de justícia social– està ple de dificultats no només filosòfiques i polítiques, sinó també teòriques i pràctiques².

La desigualtat econòmica, tot i que ja suposa acotar extraordinàriament l'àmbit de discussió, també està subjecte a aquest mateix tipus de dificultats, i la gran quantitat de literatura que ha generat n'és una prova.

Però el llibre que vull comentar talla totes aquestes discussions (gairebé “passa” d'aquestes discussions per dir-ho d'una manera col·loquial) i va –directe– a l'anàlisi pur i dur de les dades. I en treu una evidència quasi aclaparadora: les societats més iguals en termes econòmics són millors, no només pels més pobres d'aquestes mateixes societats, sinó també pels més rics. Els autors són dos epidemiòlegs ben coneguts des de fa temps pels seus treballs sobre els condicionants econòmics i socials de la salut, i es podria considerar que aquest llibre és una continuació natural del seu enfocament. Com ells mateixos assenyalen en el prefaci, “aquest treball és el resultat d'un llarg procés de recerca dedicat, inicialment, a investigar les causes que provoquen les grans diferències entre les persones respecte la seva salut i esperança de vida en el marc de les societats modernes. En un principi ens vàrem centrar en entendre per què el deteriorament de la salut és més acusat a mesura que descendim en l'escala social, de manera que, en general, els pobres tenen pitjor

¹ La traducció castellana no segueix el títol original *The Spirit Level. Why More Equal societies Almost Always Do Better* (El nivell. Perquè les societats més iguals gairebé sempre són millors). Però la segona edició anglesa de febrer de 2010 porta un altre subtítol: *The Spirit Level. Why Equality is Better for Everyone* (El nivell. Perquè la igualtat és millor per a tothom), que s'ajusta millor al contingut del llibre.

² Les referències sobre el tema són gairebé infinites. Un conjunt de petits articles amb contingut divulgatiu i polític interessant són els que es recullen al volum I del “I Simposio sobre igualdad y distribución de la renta y la riqueza”, celebrat a Madrid el maig de 1993 i promogut per la Fundación Argentaria, amb aportacions de Fernando Savater, Josep Mª Colomer, Julian Le Grand, Miguel Herrero de Miñon i José Mª Maravall. També, el llibre de Amartya Sen *Inequality reexamined*, publicat el 1992, constitueix un pas endavant en l'anàlisi de la desigualtat, que va una mica més enllà del gran avenç que va suposar la decisiva influència que ha tingut *La teoria de la Justícia*, de J. Rawls.

salut que els membres de les classes mitjanes, i aquests, a la vegada, són més propensos a la malaltia que els individus dels sectors socials més alts”.

El seu treball se centra en l'anàlisi dels nivells de desigualtat de la renda de 23 països desenvolupats i també dels 50 estats dels EEUU (a més dels EEUU com a país), i estudien sistemàticament com influeix el diferent nivell de desigualtat de renda en una sèrie de problemes socials. En concret estudien els següents: salut física i l'esperança de vida, salut mental i el consum de drogues, obesitat i les malalties relacionades, les mares adolescents, violència, delictes i presons, rendiment acadèmic, mobilitat social i la igualtat de oportunitats, i vida comunitària i les relacions socials.

La conclusió més important és que en tots aquests problemes hi ha una relació estadísticament significativa i repetida entre el nivell de desigualtat i la intensitat dels problemes socials. No és que –en una societat més desigual– els més pobres ho passin pitjor: és que tothom ho passa pitjor. I a tots els nivells de renda o classes social, de manera que fins i tot els grups més rics d'un país més desigual tenen uns nivells d'incidència de problemes socials sovint superiors als més pobres dels països més iguals. Per exemple, quan es diu que els EEUU –país més desigual– tenen una esperança de vida 4,5 anys menor que la del Japó, no estem dient que els pobres dels EEUU es moren abans; són tota la població, inclosa la més rica, la que té menor esperança de vida.

Contestar per què passa això entra en el camp de la sociologia i la psicologia. Els autors es confessen no especialistes en aquestes matèries, i apunten a que la naturalesa humana és, en sí mateixa, vulnerable a les grans diferències. La psicologia individual i la situació social estarien íntimament relacionades, en una interrelació mútua que cal reconèixer i acceptar. Créixer i viure en un entorn en què es pot confiar en el veí, o passejar per qualsevol barri, on no ens fan por els estrangers, on sentim que som valorats i respectats, ens fa més sociables, més amables, potser farà que ens esforcem més.... que siguem més responsables, i també que valorem i respectem i ajudem més a l'altre.

Pot semblar un llibre acadèmic, però no ho és gaire: els autors s'esforçen en raonar i explicar de manera senzilla totes les dades i estudis que han analitzat per tal d'arribar a un públic més ampli, i també, al meu parer, són honestos, tant en el sentit acadèmic respecte l'ús i tractament de les dades com en el sentit de que busquen una explicació coherent a la seva troballa, encara que contradigui la seva tesi principal. Per exemple, quan dos dels països més iguals en termes de renda, Suècia i Japó, tenen també unes de les taxes de suïcidi més elevades de tot el conjunt. O quan reconeixen la possibilitat que les correlacions observades no són prova de causa i efecte, i per tant cal aprofundir i completar l'anàlisi, i aporten per tant més evidències i raonaments.

En la tercera part del llibre els autors assenyalen que el que és important per a la major o menor incidència dels problemes socials és la major o menor desigualtat de la renda, no la manera concreta com s'hi ha arribat: una política fiscal d'ingressos i despeses fortament redistributiva des de les administracions públiques –com pot ser el cas dels països del nord d'Europa i de l'Estat de Vermont als USA– o bé de menors diferències en les rendes brutes dels propis individus –com és el cas del Japó i de l'Estat de New Hampshire. Es tracta, des del pragmatisme que busca la millora de la societat, i no la seva perfecció, de trobar maneres de ser més iguals.

**Aquest llibre posa en evidència,
de manera aclaparadora, que les
societats més iguals en termes econòmics
són millors, no només pels més pobres
d'aquestes mateixes societats,
sinó també pels més rics**

Els autors apunten a que la voluntat política³ és condició necessària, però que aquesta no serà prou forta si no es troba sustentada pel convenciment, majoritari, de que defensar societats més iguals i més cohesionades no és només una qüestió de moral o de valors, és quelcom que és en benefici de tots. També fan una referència a la necessària sostenibilitat del model productiu i de consum de les societats desenvolupades⁴.

Els autors apunten a que la voluntat política és condició necessària, però que aquesta no serà prou forta si no es troba sustentada pel convenciment, majoritari, de que defensar societats més iguals i més cohesionades no és només una qüestió de moral o de valors, és quelcom que és en benefici de tots

No hi ha evidència clara de que Espanya –i Catalunya– siguin ara més desiguals que fa un temps. Entre altres coses perquè ens hem centrat més en l'anàlisi de la pobresa i no tant en la de la desigualtat⁵. Però és plausible que en la darrera dècada la desigualtat hagi augmentat: per la crisi –que ha arribat després d'un boom immobiliari–,

però també, inevitablement per l'entrada de molts immigrants en condicions precàries. Hem de vigilar-nos a nosaltres mateixos⁶. Segons aquest llibre, treballar per la igualtat és treballar per la reducció de molts problemes socials alhora. És una recepta que com a mínim mereix que l'estudiem seriosament. ■

³ Vegeu per exemple el treball de Sortirios Zartaloudis "La igualtat: una decisió política" publicat per la FRC com a número 154 de *Papers de la Fundació*, de maig del 2008.

⁴ Cal dir que la tercera part –més curta i menys fonamentada– pretén presentar un conjunt de propostes per millorar els nivells d'igualtat de les societats modernes. Els autors han volgut passar a l'acció creant una fundació "The Equality Trust" (www.equalitytrust.org.uk) des d'on explicar que la societat anglesa podria reduir en gran mesura molts dels seus problemes socials (reduir les infermetats mentals a un terç de les actuals, o dividir per dos la taxa d'homicidis, per exemple) si es pogués reduir la desigualtat econòmica a la meitat de la que és ara.

⁵ L'explotació de les dades de l'enquesta de Pressupostos Familiars va donar lloc a un gran nombre d'estudis de la mesura de la desigualtat a Espanya, sobretot referent als anys 80 i primera part dels 90. Posteriorment però, l'interès acadèmic aplicat va disminuir una mica i s'ha centrat més en el treball teòric. Vegeu, no obstant, el treball de Josep Oliver-Alonso, Xavier Ramos i José Luis Raymond-Bara, de la UAB, "Recent Trends in Spanish Income Distribution: a Robust Picture of Falling Income Inequality" (WVP 1999), on demostren les millores substancials en la igualtat de la renda a Espanya entre 1985 i 1996, tendència oposada a la que durant aquest període es donava en la majoria dels països de la OCDE.

⁶ L'observatori de les desigualtats a Catalunya de la Fundació Jaume Bofill, pot ser una font molt important de dades per a l'anàlisi dels problemes socials des de la perspectiva de la desigualtat.

